

Herinneringen aan de dalton-hbs

Interview met Henk Kuijk

René Berends en Hanneke Gerritsen-Postema

Henk Kuijk zit op de praatstoel in zijn prettige huis in Barneveld. Hij is in 1936 in Amsterdam geboren en doorliep in de naoorlogse jaren in de hoofdstad aan de Zocherstraat de driejarige hbs. Dat was een school waar daltononderwijs gegeven werd. In dit artikel een terugblik van deze leerling op het daltononderwijs, dat hij zo'n 70 jaar geleden genoten heeft.

Kind in oorlogstijd

Henk is geboren in 1936 aan de Frederik Hendrikstraat, in de buurt van de Nassaukade in Amsterdam, als middelste van vijf kinderen. Zijn vader was technisch tekenaar o.a. bij Werkspoor, een machinefabriek waar motoren, machines en spoorwagematerieel gebouwd werden.

Hij doorliep de Chr. Marnixschool aan de Amaliastraat, al bivakkeert Henk in en na de oorlog vier weken lang op een boerderij op de Veluwe. Daar moet hij als Amsterdams jongetje, samen met zijn broer en zussen aansterken. Hij leert de streek kennen en zal er later veel op vakantie gaan. Nu woont hij aan de rand van de Veluwe, in Barneveld.

De zesde klas op de lagere school was voor sommige leerlingen een voorbereidingsjaar op de hbs en het gymnasium. Henk krijgt extra les van het hoofd van de school.

Henk wordt toegelaten op het gymnasium, maar al snel in het eerste schooljaar blijkt dat hij het schoolgaan vanwege gezondheidsproblemen niet vol kan houden. Hij gaat naar de Parkherstellingsschool, bij een openluchtschool in de buurt van het Vondelpark. Daar gaat hij 's ochtends naartoe; 's Middags gaat hij er naar bed en 's avonds naar huis. Het was een sanatoriumachtige omgeving, waar de kinderen veel in de openlucht verbleven.

De handel in, of toch wat anders?

Dat eerste jaar in het voortgezet onderwijs gaat voor Henk verloren, al maakt hij nog een 'doorstart' op de

mulo. In het gezin wordt over de toekomst gesproken. Het gymnasium zat er niet meer in. Dan was 'de handel' misschien wel wat voor Henk. Het besluit valt om hem naar de driejarige-hbs te laten gaan aan de Zocherstraat.

Die school doorloopt Henk. We spreken dan over de periode 1950-1953. Maar al gauw wordt duidelijk dat 'de handel' niks voor hem is. Henk kiest ervoor om naar de kweekschool te gaan en en haalt in vier jaar zijn hoofdakte. Door middel van zelfstudie haalt hij ondertussen de staatsexamens van de 5-jarige hbs-B. Hij wordt voor een aantal jaren onderwijzer in Aalsmeer en Sloterdijk en gaat aan de Vrije Universiteit theologie studeren. Uiteindelijk zal Henk Kuijk predikant worden.

Dalton op de driejarige

Toen Henk Kuijk in 1950 aangemeld werd op de hbs, was het onderwijsveld in Amsterdam in die naoorlogse jaren opgekrabbeld. De meeste schoolgebouwen waren weer opgeknapt en in het lerarencorps was er nieuw elan.

Op de hbs aan de Zocherstraat experimenteerden de leraren met de daltonwerkwijze. "Ik heb altijd de indruk gehad," stelt Kuijk, "dat de leraren achter die ideeën stonden! Het was niet opgelegd."

Toch is het wel even zoeken in de herinnering wat er dan zo 'dalton' was aan de werkwijze op school. "Het was, in mijn ogen, in eerste instantie een gewone school," stelt Kuijk. Maar na even aandringen komen toch wat bijzonderheden boven.

"We stonden elke dag met een club jongens voor de schooldeuren en als de deur openging, renden we de gang door naar een bord met plaatjes en fiches. Daar kon je dan een nummertje afnemen, rondjes en vierkantjes, om je daarmee in te schrijven voor het eerste en tweede daltonuur! En het was duidelijk: wie het eerst komt, die het eerste maalt! Want bij de deuren van de lokalen werd gecontroleerd of je wel een fiche voor het daltonuur had bij de betreffende leraar. Er werd wel op vertrouwd dat de fiches ingeleverd werden en niet bewaard werden tot de volgende dag!" Henk werkt in die tijd graag met een klasgenoot samen. "Dus was het zaak om snel bij het bord te zijn

Hanneke Gerritsen-Postema is lerares en daltoncoördinator aan daltonschool De Tjalk in Lelystad en lid van de redactiekring van DaltonVisie

Henk Kuijk. Beeld: Martijn Bakker

om beiden dezelfde fiches te pakken, zodat we in de daltonuren bij dezelfde leraren zaten. We zaten wel ouderwets twee-aan-twee in schoolbankjes in kale lokalen," herinnert Kuijk zich.

Er werd op school dus met een gewoon schoolrooster van lessen gewerkt, maar zeker voor vier dagen in de week waren er dagelijks twee 'vrije' taakuren, zoals die daltonuren werden genoemd.

"De leraren en de lessen waarvoor je inschreef, waren tijdens de daltonuren assistenten voor de vakken en de groepen. Die leraren hielpen je persoonlijk. Ze gaven dan geen lessen. Je ging natuurlijk het liefst wel naar de leraar die dat vak gaf, als je een bepaalde opdracht van je taak ging maken. Dat was wel zo handig. Zodra de schoolbel ging en er een daltonuur was, ging ik dan ook met mijn vriendje naar de betreffende klas. De meeste vakken vielen onder deze werkwijze. En het was een beetje afhankelijk van het werk dat je nog moest doen en de voorkeuren die we hadden, waar we samen naartoe gingen.

We hadden in die tijd een taak en die bestond uit een aantal schriftelijke opdrachten. Het waren meestal open opdrachten. De ingrediënten werden gegeven, de maaltijd moest je zelf maken. We moesten bijvoorbeeld nadenken over de gevolgen van het een of ander en daar een verslag van schrijven of bijvoorbeeld een tabel maken van de bevolkingsgroei. Meestal stonden die opdrachten op stencils van de leraren en hadden we het boek nodig als naslagwerk. Vaak stond er ook wat extra werk op. Die opdrachten waren niet gemixt. Elk vak had zijn eigen opdrachten. We werkten niet vakoverstijgend met projecten of zo. En meestal moesten we als opdracht iets produceren om te bewijzen dat we de leerstof onder de knie hadden. We kregen geen vaardigheden aangeleerd om te leren studeren."

Bij een aantal van de opdrachten mocht er ook samengewerkt worden, al gebeurde dat niet veel. "Je mocht dan zelf weten met wie je het werk samen deed," herinnert Kuijk zich. De leraren besteedden niet expliciet aandacht voor hoe je samen kon werken.

"De taakkaarten moesten worden afgetekend. Als het werk 'af' was, kwam er een handtekening op. Dat gold als bewijs dat die lessen gevolgd en de opdrachten uitgevoerd waren. Soms was er op de taak ook ruimte voor eigen opdrachten. En als het werk van de taak niet af was, moest het werk wel thuis afge maakt worden. Er was officieel geen huiswerk, maar er was altijd wel meer te doen, dan dat je op school af kon krijgen!"

Leerlingen uit eenzelfde klas kozen meestal wel voor dezelfde leraar. Ze moesten namelijk wel vaak op hetzelfde moment aan dezelfde opdrachten werken. "Toch was het wel normaal dat kinderen van verschillende leeftijden elkaar tijdens de daltonuren in de lokalen ontmoetten. Je mocht en kon tijdens die daltonuren toch ook wel oudere leerlingen om hulp vragen!", stelt Kuijk.

Er waren zo'n acht tot tien taken per jaar met opdrachten van verschillende vakken erop. De leraren gaven reguliere lessen met instructies. Toch waren sommigen vaak wel een week of twee weken vooruit voor bepaalde vakken, terwijl anderen wel achterliepen. "De lijsten met het ingeleverde werk werden nauwgezet gecontroleerd. Regelmatig hoorden leerlingen van de leraren dat ze iets nog niet hadden ingeleverd.

Aan de instructies van de leraren in de reguliere lessen was weinig 'dalton' te merken, al waren er wel verschillen. Zo gaf meneer Stork van scheikunde stevast 15 minuten een heel goede uitleg. Daarna ging hij dan zitten en konden we alvast met zijn opdrachten aan de slag. We konden hem dan vragen stellen. Dat bespaarde een hoop tijd!"

De meerwaarde

"Ik heb nooit veel opgehad met al die gewone lessen," stelt Kuijk. "Bij een vak als geschiedenis, bijvoorbeeld, had ik genoeg aan het boekje. Waarom moesten we dat in de klas samen allemaal doorneemen? Voor mij hadden leraren vooral toegevoegde waarde tijdens de daltonuren. Dan konden ze me helpen bij gerichte vragen die ik had!"

Kuijk kijkt tevreden terug op zijn tijd op de driejarige hbs. "Ik heb er zelfstandig leren werken en leren. Ik vond het plezierig mijn eigen gang te gaan en het was leuk om dingen zelf uit te zoeken, zelf op zoek te gaan. Daardoor ben ik toch ook uit interesse en nieuwsgierigheid zelf dingen gaan uitzoeken in mijn latere leven. Leren uit interesse in plaats van leren omdat het moet. Zo'n vaardigheid ontwikkel je dan, zonder dat iemand daar eigenlijk om vraagt! Ik merk ook dat het me geholpen heeft in het leven dat ik eraan gewend was om hulp te vragen en daarbij niet te lang te wachten. Daardoor heb ik geoefend in het formuleren van vragen."

Na een korte stilte zegt Henk Kuijk tenslotte: "Het heeft me ook geholpen als predikant, bij catechese en bij mijn preken! Ik ben er op school ook aan gewend geraakt om voor een groep te staan!"